

УДК: 911.5 (477.43/44)

**ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК
ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ
ТИВРІВСЬКОГО РАЙОНУ**

О.В. МУДРАК, доктор с.-г. наук,
професор

Вінницька академія неперервної
освіти

Г.В. МУДРАК, канд.геогр.наук.,
доцент

К.А. ОХРІМЕНКО, магістр

Вінницький національний аграрний
університет

На основі вивчення й аналізу різноманітних інформаційних джерел, нормативно-правових документів, концепцій, методичних рекомендацій, пропонується забезпечити збалансований розвиток екологічної мережі Тиврівського району Вінницької області.

Розглянуто, з екологічної точки зору, поняття збалансованого (сталого) розвитку природно-заповідного фонду Вінниччини, зокрема Тиврівського району.

Пропонується опис Тиврівського району та наведено коротку характеристику таких заповідних об'єктів: ландшафтний заказник місцевого значення "Закрута", ботанічний заказник місцевого значення "Крутосхили", ботанічні пам'ятки природи місцевого значення "Шеринянська скеля", "Бук європейський", "Буковий гай", "Буковий ліс", "Красені буки", "Тиврівські буки", "Продуктивна бучина", гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення джерела «Ревуха» (5 шт.), парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення "Сутиський парк", "Гніванське заповідне урочище" та регіональний ландшафтний парк «Середнє Побужжя», де зазначено значення, площу, рішення відповідно якого створений даний заповідний об'єкт, вказуються користувачі, а також наводяться цінні види фауни і флори які знаходяться під охороною.

Проаналізовано роль природно-заповідних об'єктів і територій. Встановлено, що охорона біотичних ресурсів, зокрема, рослин і тварин, ландшафтного різноманіття потребує встановлення особливого режиму охорони на окремих територіях.

В результаті ретельних еколого-економічних розрахунків встановлено, що нормальне функціонування та самовідновлення біосфери можливе лише за умови наявності в будь-якому регіоні не менше 10-15% площі, зайнятої природно-заповідними територіями. Під час проведених досліджень у даному районі встановлено фактичну площу природно-заповідного фонду – 2723,95 га, що складає 3,09% від загальної площі, а лісистість – 12,4% , що є недостатнім для даної території.

Виявлено, що існуюча мережа природно-заповідного фонду не забезпечує достатньою мірою збереження ландшафтного та біотичного різноманіття Тиврівського району.

Запропоновано розширити природно-заповідний фонд за рахунок існуючих об'єктів і територій, підвищення їх статусу і створення нових на основі цінних для заповідання ділянок.

Ключові слова: *природно-заповідний фонд, збалансований розвиток, Природно-заповідні об'єкти і території, збереження біотичного і ландшафтного різноманіття, екологічна мережа.*

Літ.9.

Постановка проблеми. На цей момент природно-заповідний фонд (ПЗФ) кожного району будь якого регіону є важливим елементом ПЗФ України і вимагає постійного нагляду з боку держави.

Охорона біотичних ресурсів, зокрема, рослин і тварин, ландшафтного різноманіття потребує встановлення особливого режиму охорони на окремих територіях. Ретельні еколого-економічні розрахунки свідчать, що нормальне функціонування та самовідновлення біосфери можливе лише за умови наявності в будь-якому регіоні не менше 10-15% площі, зайнятої природно-заповідними територіями [1].

Мета дослідження. Реалізація науково-методичних і практичних принципів й підходів щодо збалансованого розвитку екологічної мережі Тиврівського району Вінницької області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі вивчення й аналізу різноманітних інформаційних джерел, нормативно-правових документів, концепцій, методичних рекомендацій, пропонується забезпечити збалансований розвиток екологічної мережі Тиврівського району Вінницької області [3].

Виклад основного матеріалу. Збалансований (сталий) розвиток – загальна концентрація стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Збалансований розвиток – це керований розвиток, основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків піднесення, з високою точністю прогнозувати їхні результати та вибирати найбільш оптимальний [9].

З екологічної точки зору збалансований розвиток має забезпечувати цілісність біологічних і фізичних природних систем. Особливе значення має

життєздатність екосистем, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Більш того, поняття «природних» систем і ареалів проживання можна розуміти широко. Основна увага приділяється збереженню здібностей до самовідновлення і динамічної адаптації таких систем до змін, а не збереження їх у деякому «ідеальному» статичному стані. Деградація природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища і втрата біорозмаїття скорочують здатність екологічних систем до самовідновлення, самоочищення і саморегуляції [2].

ПЗФ є основною формою територіального збереження природної спадщини і охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення та використання. Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною.

Природно-заповідні об'єкти і території (ПЗОіТ) виконують роль банку генофонду рослинного і тваринного світу, адже вони створюються, насамперед, на ділянках, що вирізняються багатством флори та фауни і їх різноманіття. Унікальність, різноманітність, неповторність, контрастність, оригінальність, індивідуальність, атрактивність, дефіцитність, багатство – ось ціла низка визначень, що характеризують ПЗОіТ. Вони є полігоном для здійснення наукового моніторингу довкілля. Рекреаційна діяльність, створення сприятливих екологічних умов для людини також нерозривно пов'язані з розвитком ПЗОіТ кожного регіону. Зараз доведено, що вартість екологічних і рекреаційних функцій природних ресурсів, а також темпи росту значимості цих функцій значно вищі, ніж сировинних. Тому роль ПЗФ в житті суспільства надзвичайно важлива і багатогранна [3].

Упродовж останніх століть територія Вінницької області зазнала значного антропогенного впливу, внаслідок чого площі, зайняті під природними біоценозами, були знищені антропогенними екосистемами. На Вінниччині немає вищих категорій ПЗФ – біосферних і природних заповідників, метою створення яких є збереження зникаючих видів флори та фауни, а також охорона і відтворення фонового стану розвитку екосистем. Таким чином, з огляду на інтенсивність використання природних ресурсів в області першочерговим є заповідання обстежених ділянок, що значно підвищують флористичну, фітоценотичну рідкісність та репрезентативність її природно-заповідної мережі [4].

Вирішення проблеми збереження біотичного і ландшафтного різноманіття на біосферному рівні бере початок із регіональних природно-заповідних мереж, які є своєрідним «каркасом» екорівноваги природних систем. ПЗОіТ виконують роль банку генофонду рослинного і тваринного світу, адже вони створюються,

насамперед, на ділянках, що вирізняються багатством флори та фауни і їх різноманіття. Унікальність, різноманітність, неповторність, контрастність, оригінальність, індивідуальність, атрактивність, дефіцитність, багатство – ось ціла низка визначень, що характеризують ПЗОіТ [3].

Тиврівський район – адміністративно-територіальна одиниця у центральній частині Вінницької області. Його площа – 88160 га, або 3,4 % від території області. Утворено район 1923 року. Межує з 5 районами Вінницької області (Немирівський, Вінницький, Жмеринський, Шаргородський, Тульчинський). Адміністративний центр – смт. Тиврів. Населення становить 42895 (на 1.02.2015) [5].

У досліджуваному районі фактична площа ПЗФ становить 2723,95 га, що складає 3,09% від загальної площі, а лісистість – 12,4% [3]. У Тиврівському районі знаходяться два ботанічних заказника, сім ботанічних пам'яток природи місцевого значення, одна гідрологічна пам'ятка природи, один парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення і одне заповідне урочище. Подамо коротку характеристику цих об'єктів ПЗФ району.

“Закрута” – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований у долині р. Південний Буг, на околицях с. Рогізна. Оголошений відповідно до Рішення 9 сесії Вінницької облради 22 скликання від 28.03.1997 р. Користувачі – Маловульзька сільська рада. Площа становить 44 га. Охороняється цінна ділянка природної степової рослинності, серед якої зростають: безсмертник, жовтозілля, буркун, цикорій, льонок польовий, оман британський. Територія заказника знаходиться на схилах крутизною 15-50° та у заплаві р. Південний Буг (на правому березі). На схилах зростає степове різнотрав'я, в т.ч. сон-трава, занесена до Червоної книги України. Тут на денну поверхню виходять граніти та каолінові глини. У заплаві знаходиться ставок, що заріс осокою низькою, тут поширена лучна рослинність. Зустрічаються характерні для цієї місцевості види тварин: зайці, лисиці, ховрахи, вужі, гадюки, ящірки. У зарослій водоймі гніздяться дикі качки. На території заказника дозволено регульований випас худоби [6].

“Крутосхили” – ботанічний заказник місцевого значення. Оголошений відповідно до Рішення 11 сесії Вінницької обласної ради 23 скликання від 17.12.1999 р. Користувачі – Довгополівська сільська рада. Розташований на високому лівому березі р. Південний Буг між селами Довгополівка та Кліщів Тиврівського району, де на протязі 1,5 км формується цікавий строкатий рельєф, площею 25,5 га. Це – чергування покатих трав'янистих схилів, уступів і поличок, невеликих вертикальних стінок до 10 м, виступаючих окремих валунів, осипів і рухляків. Загальна висота схилів над Південним Бугом до 60 м, нахил 45°, експозиція переважно південна, строкатість рельєфу обумовлює

формування різноманітних рослинних угруповань. За фізико-географічним районуванням України (1968) ця територія належить до Гнівансько-Гайсинського району Подільського Побужжя Дністровсько-Дніпровської лісостепової провінції Лісостепової зони для якої характерними є розчленовані глибокими долинами лесові височини з сірими опідзоленими ґрунтами, тобто з геоморфологічної точки зору описувана територія являє собою ерозійно-аккумулятивно-денудаційну сильнохвилясту рівнину. Клімат території є помірно континентальним. Для нього характерне тривале, нежарке літо, і порівняно недовга, м'яка зима. Середня температура січня становить $-5,5^{\circ}$... -6° С, липня $+19^{\circ}$... $+19,5^{\circ}$ С. Річна кількість опадів складає 500-525 мм. За геоботанічним районуванням України ця територія належить до Європейської широколистяної області, Подільсько-Бесарабської провінції, Вінницького (Центрально-подільського) округу. У щілинах вертикальних стінок, де ґрунту небагато, зростають аспленій північний, тонконіг стиснутий, перлівка трансільванська, нечуйвітер зонтичний, щавель горобиний, червець багаторічний, очиток Рупрехта, багатоніжка звичайна. На уступах (0,2-0,5 м довжини на 1 м висоти) і невеликих полицях до 1 м шириною формується комплекс різнотрав'я з пирієм середнім, кострицею овечою, перлівкою трансільванською, бородачем звичайним, тонконогом стиснутим, полином дніпровським, полином австрійським, постійними є волошка рейнська, щавель горобиний, підмаренник справжній, п. м'який, молочай кипарисовидний, самосил гайовий, маренка рожева, синяк звичайний, щербручка польова, гикавка сіра, цибуля круглоголова, конюшина польова, чебрець подільський, чистець прямий, дивина борошніста, чистотіл звичайний, звіробій звичайний, нечуйвітер зонтичний, н. волохатий, чоловіча папороть. Досить часто вузькими довгими полосами тягнуться угруповання з домінуванням очиту шестирядного. Своєрідні угруповання формуються на рухляках з уламків граніту і дрібнозему. Тут домінують самосил гайовий, перлівка трансільванська, бородач звичайний, також зустрічається келерія гребінчаста, бромус японський, гіркуша нечуйвітрова, цибуля овочева, ц. кругла, щавель кучерявий, волошка рейнська, парило звичайне, анізанта покрівельна, осока Отрубе, курячі очки польові, вероніка колосиста, в'юнок польовий, чистець прямий, нечуйвітер зонтичний, н. волохатий. У верхній частині схилу, на улоговинах, де добре розвинутий ґрунтовий покрив і граніти виходять на поверхню у вигляді поодиноких невеликих валунів, формується комплекс лучних і лучно-степових угруповань з тонконогом вузьколисним, кострицею овечою, к. валійською, пирієм повзучим, п. середнім та участю шавлії лучної, лядвенцю українського, перстачу темного, п. сріблястого, чистецю прямого, волошки рейнської, парила звичайного, віскарії звичайної, подорожника середнього, дивини борошністої, підмаренника

справжнього, чебрецю подільського, дзвоників болонських, гикавки сірої, люцерни румунської, конюшини польової, полину дніпровського, маренки рожевої, рутвиці малої, наперстянки великоцвітої. Заказник цікавий наявністю добре сформованих на великій площі ксерофітних угруповань з переважаючим аспленієм північним, занесеним до списку рідкісних та зникаючих рослин Вінницької області, які взагалі в лісовій та лісостеповій зоні зустрічаються рідко [7].

“Шершнянська скеля” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташований на правому березі р. Південний Буг біля с. Шершні. Оголошений відповідно до Рішення 11 сесії Вінницької облради 23 скликання від 17.12.1999 р. Користувачі – Шершнянська сільська рада. Площа – 0,8 га. Скеля являє собою одну мальовничу вертикальну стінку висотою до 15 м. Вона тріщинувата, заростання відбувається по вертикальних і горизонтальних глибоких тріщинах і полицях. За фізико-географічним районуванням України (1968 р.) територія належить до Гнівансько-Гайсинського району області Подільського Побужжя Волино-Подільської височини Дністровсько-Дніпровської лісостепової зони. Для цієї області характерні розчленовані глибокими долинами лесові височини з сірими опідзоленими ґрунтами, тобто з геоморфологічної точки зору описувана територія являє собою ерозійно-аккумулятивно-денудаційну сильнохвилясту рівнину. Клімат території помірно континентальний. Для нього характерне тривале нежарке літо і порівняно недовга, м'яка зима. Середня температура січня становить – 6°C, а липня +19°C. Річна кількість опадів – понад 500 мм. За геоботанічним районуванням України (1978 р.) територія належить до Вінницького (Центральноподільського) округу Подільсько-Бесарабської провінції Європейської широколистяної області. У тріщинах формуються угруповання, де зростають аспленій північний, занесений до списку рідкісних та зникаючих рослин Вінницької області, багатоніжка звичайна, цистоптерис ламкий. Полиці заростають авринією скельною, кострицею овечою, тонконогом стиснутим, перлівкою трансільванською, кострицею валійською з участю полину дніпровського, полину австрійського, анізанти покрівельної, очитку Рупрехта, дзвоників персиколистих, цибулі овечої, перстачу сріблястого, щавлю горобиноного, багатоніжки звичайної, чоловічої папороті. З чагарників зустрічається кизільник чорноплідний [6].

“Бук європейський” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 0,3 га. Розташована на території Марківської сільради (Тиврівське лісництво, кв. 19 діл. 3). Оголошений відповідно до Рішення Вінницького облвиконкому від 29.08.1984 р. № 371. Користувачі – Вінницьке державне

підприємство «Вінлігосп». Охороняється штучно створене продуктивне лісонасадження з участю бука європейського віком близько 70 років.

“Буковий гай” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 1 га. Розташована на території Тиврівської селищної ради Тиврівського району Вінницької області (Тиврівське лісництво, кв. 27 діл. 6). Користувачі – Вінницьке державне підприємство «Вінлігосп». Оголошений відповідно до Рішення 11 сесії Вінницької обласної Ради 23 скликання від 17.12.1999 р. Охороняється високопродуктивна грабова діброва з участю цінної деревної породи – бука європейського віком 60 років.

“Буковий ліс” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 0,7 га. Розташована на території Дзвониської сільської ради (Тиврівське лісництво, кв. 50, діл. 2). Оголошений відповідно до Рішення Вінницького облвиконкому від 29.08.1984 р. № 371. Користувачі – Вінницьке державне підприємство «Вінлігосп». Охороняється штучно створене продуктивне лісонасадження з участю бука європейського віком близько 70 років.

“Красені буки” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 0,3 га. Розташована на території Пилявської сільської ради (Тиврівське лісництво, кв. 8, діл. 5). Оголошений відповідно до Рішення 11 сесії Вінницької обласної Ради 23 скликання від 17.12.1999 р. Користувачі – Вінницьке державне підприємство «Вінлігосп». Охороняється штучно створене високопродуктивне насадження дуба з участю бука європейського віком 70 років.

“Тиврівські буки” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 1,7 га. Розташована на території Тиврівського лісництва (кв. 12, діл. 7) поблизу с. Федорівка. Оголошений відповідно до Рішення 11 сесії Вінницької обласної Ради 23 скликання від 17.12.1999 р. Охороняється високопродуктивне штучно створене дубове насадження з участю бука європейського віком 70 р.

“Продуктивна бучина” – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 3,1 га. Розташована на території Тиврівського лісництва, (кв. 11 діл.1) неподалік від с. Марківка Тиврівського району Вінницької області. Оголошений відповідно до Рішення 11 сесії Вінницької обласної Ради 23 скликання від 17.12.1999 р. Охороняється Ділянка високопродуктивного лісонасадження бука європейського штучного походження віком понад 60 років.

Джерела «Ревуха» (5 шт.) – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення, площею 0,05 га. Оголошений відповідно до Рішення облвиконкому №371 ВІД 29.08.1984р. Користувачі – Великозулизька сільська рада. Охороняються великодебітні джерела ґрунтової води, які живлять струмок, що не замерзає взимку, має водорегулююче значення.

“Сутиський парк” – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення, площею 20 га. Оголошений відповідно до Рішення облвиконкому

№371 ВІД 29.08.1984р. Користувачі – Сутиська школа-інтернат. Ландшафтний парк, розташований на високому скелястому березі р. Південний Буг заснований у 19 ст. В парку зростає 50 видів деревно-чагарникових порід, в тому числі липа американська, туя західна, модрина європейська, ялина звичайна, ряд видів тополі та інші.

“Гніванське заповідне урочище” площею 6,8 га. Оголошений відповідно до Рішення облвиконкому №371 ВІД 29.08.1984р. Користувачі – Вінницьке державне підприємство «Вінлісгосп». Охороняється продуктивна лісова ділянка з участю ясена, модрини європейської та дуба звичайного віком 70 років [8].

Регіональний ландшафтний парк (РЛП) «Середнє Побужжя» – об'єкт ПЗФ України. Розташований у межах Тиврівського та Немирівського районів Вінницької області, вздовж річки Південний Буг. Площа 2618,2 га (фактична 2527,0 га). Створений у 2008 р. Парк створено для збереження цілісності природного комплексу долини та акваторії Південного Бугу. Рослинність представлена бореальними (тайговими), неморальними (широколисті ліси), понтичними (степовими) видами. Трапляються рідкісні ендемічні та реліктові види. Окрасою парку є пороги на річці Південний Буг, що сформувались у тих місцях, де на поверхню виходять кристалічні породи Українського щита. Вони часто утворюють каскади та простягаються на відстань до кількох кілометрів. Окремі брили граніту піднімаються над водою до 1,5 м. Долина річки Південний Буг має велике значення для збереження біотичного розмаїття, потребує захисту й раціонального використання своїх ресурсів. До складу території РЛП «Середнє Побужжя» входять такі об'єкти ПЗФ України:

- парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Сутиський парк»;
- ботанічний заказник місцевого значення «Крутосхили»;
- ботанічний заказник місцевого значення «Закрута»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Буковий гай»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Буковий ліс» [6].

Одним із стратегічних підходів до збереження різноманіття у Тиврівському районі є формування екомережі, яка має забезпечити територіальну єдність системи природних і напівприродних територій, збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу, їх популяцій та середовищ існування, а також зберегти та підтримувати природні шляхи, їх міграції й поширення.

Висновок. Існуюча мережа ПЗФ не забезпечує достатньою мірою збереження ландшафтного та біотичного різноманіття Тиврівського району. Для цього є необхідним розширення ПЗФ за рахунок існуючих об'єктів і

територій, підвищення їх статусу і створення нових на основі цінних для заповідання ділянок. Звідси, необхідністю часу є визначення сучасного екологічного стану ландшафтів і окремих природних компонентів на територіях району, а також в межах існуючих заповідних об'єктів та територій. Проведення досліджень дадуть можливість не тільки виявити перспективні для резервування території, але й допоможуть встановити доцільність перебування в складі ПЗФ природоохоронних територій різних рівнів.

Список використаної літератури

1. Сучасний стан і майбутні перспективи природно-заповідного фонду України [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://metodportal.net/node/76419>.
2. Мудрак О.В. Стратегія збалансованого розвитку Вінницької області: екологічна складова: Навчально-методичний посібник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. – Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2013. – 84 с.
3. Мудрак О.В. Еталони природи Вінниччини / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В.М. Поліщук та ін. [Монографія] // За заг. ред. О.В. Мудрака. – Вінниця: ТОВ “Консоль”, 2015. – 540 с.
4. Олейниченко В.Д. Шляхи оптимізації екологічної мережі Вінниччини / В.Д. Олейниченко. – 2010. – №2. – С. 31–32.
5. Тиврівський район [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
6. Заповідні об'єкти Вінниччини. — Вінниця: Велес, 2005. — 104 с.
7. Дідух Я.П. Наукова характеристика проектного заказника "Крутосхили" Тиврівського району Вінницької області / Я.П. Дідух. – 2014. – №7. – С. 12–14.
8. Реєстр природно-заповідного фонду Вінницької області. – Вінниця, 2005. – 52с.
9. «Освіта для сталого розвитку» [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/tezi-dopovidni-na-natemu--osvita-dlya-stalogo-rozv.html>.

Список використаної літератури у транслітерації / References

1. Suchasnyy stan i maybutni perspektyvy pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://metodportal.net/node/76419>.
2. Mudrak O.V. Stratehiya zbalansovanoho rozvytku Vinnyts'koyi oblasti: ekolohichna skladova: Navchal'no-metodychnyy posibnyk / O.V. Mudrak, H.V. Mudrak. – Vinnytsya, FOP Korzun D.YU., 2013. – 84 s.

3. Mudrak O.V. Etalony pryrody Vinnychchyny / O.V. Mudrak, H.V. Mudrak, V.M. Polishchuk ta in. [Monohrafiya] // Za zah. red. O.V. Mudraka. – Vinnytsya: TOV “Konsol”, 2015. – 540 s.
4. Oleynychenko V.D. Shlyakhy optymizatsiyi ekolohichnoyi merezhi Vinnychchyny / V.D. Oleynychenko. – 2010. – №2. – S. 31–32.
5. Tyvriivs'kyu rayon [Elektronnyy resurs] // Vikipediya. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
6. Zapovidni ob'yekty Vinnychchyny. — Vinnytsya: Veles, 2005. — 104 s.
7. Didukh YA.P. Naukova kharakterystyka proektovanoho zakaznyka "Krutoskhyly" Tyvriivs'koho rayonu Vinnyts'koyi oblasti / YA.P. Didukh. – 2014. – №7. – S. 12–14.
8. Reyestr pryrodno-zapovidnoho fondu Vinnyts'koyi oblasti. – Vinnytsya, 2005. – 52 s.
9. «Education for Sustainable Development» [Elektronnyy resurs]. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/tezi-dopovidni-na-na-temu--osvita-dlya-stalogo-rozv.html>.

АННОТАЦИЯ
СБАЛАНСИРОВАННОЕ РАЗВИТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕТИ
ТЫВРОВСКОГО РАЙОНА / МУДРАК О.В., МУДРАК Г. В.,
ОХРИМЕНКО Е. А.

На основе изучения и анализа различных информационных источников, нормативно-правовых документов, концепций, методических рекомендаций, предлагается обеспечить сбалансированное развитие экологической сети Тывровского района Винницкой области. Рассмотрены, с экологической точки зрения, понятие сбалансированного (устойчивого) развития природно-заповедного фонда Винницкой области, в частности Тывровского района.

Предлагается описание Тывровского района и приведена краткая характеристика таких заповедных объектов: ландшафтный заказник местного значения "Закрута", ботанический заказник местного значения "Крутые склоны", ботанические памятники природы местного значения "Шершнянська скала", "Бук европейский", "Буковая роща", "Буковый лес", "Красавцы буки", "Тывровские буки", "Продуктивная Бучина", гидрологический памятник природы местного значения источника «Ревуха» (5 шт.), парк-памятник садово-паркового искусства местного значения "Сутиский парк", "Гниванское заповедное урочище" и региональный ландшафтный парк «Среднее Побужье», где указано значение, площадь, решение в соответствии которого создан данный заповедный объект, указываются пользователи, а также приводятся ценные виды фауны и флоры которые находятся под охраной. Проанализирована роль природно-заповедных объектов и территорий. Установлено, что охрана биотических ресурсов, в

частности, растений и животных, ландшафтного разнообразия требует установки особого режима охраны на отдельных территориях.

В результате тщательных эколого-экономических расчетов установлено, что нормальное функционирование и самовосстановления биосферы возможно лишь при условии наличия в любом регионе не менее 10 – 15% площади, занятой природно-заповедными территориями. В ходе проведенных исследований в данном районе установлено фактическую площадь природно-заповедного фонда – 2723,95 га, что составляет 3,09% от общей площади, а лесистость – 12,4%, что является недостаточным для данной территории.

Выявлено, что существующая сеть природно-заповедного фонда не обеспечивает достаточной степени сохранения ландшафтного и биотического разнообразия Тывровского района.

Предложено расширить природно-заповедном фонде за счет существующих объектов и территорий, повышение их статуса и создание новых на основе ценных заповедных участков.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, сбалансированное развитие, природно-заповедные объекты и территории, сохранения биотического и ландшафтного разнообразия, экологическая сеть.

ANNOTATION

BALANCED DEVELOPMENT OF THE ECOLOGICAL NETWORK IN TYVRIV DISTRICT /MUDRAK O.V., MUDRAK G.V., OKHRIMENKO K.A.

On the basis of learning and analysis of various informative sources, normative acts the balanced development of the ecological network in Tyvriv district is suggested to be held.

From the ecological point of view, the notion of the balanced development of the natural-reserved fund of Tyvriv district.

The description of Tyvriv district and the short characteristics of such reserved objects are noticed: the landscape partial reserve “Zakruta”, the botanical partial reserve “Krutoshyli”, the botanical objects of nature “Shershnyanska cliff”, “European beech”, “Beeches’s garden”,

“Beeches’s forest”, “Beautiful beeches”, “Tyvriv beeches”, “Efficient beeches”, the hydrological natural object “Revuha” (5 items), the memorial park of the landscape gardening art “Sutyski park”, “Hnivan reserved land type” and the regional landscaping «Seredne Pobuzhzhya», where the meaning, the square and the decision according to which the following object was created, the users are mentioned, and also the fauna and flora species for secure keeping are noticed.

In the result of the proper ecological and economical accounts it is established that the normal functioning and self-recovery of the biosphere are possible only in the case of no less than 10-15% square of the occupied natural-reserved areas. During the experiments in this district the formal square of the natural-reserved fund

is 2723,95 ha, that is 3,09% from the general square, and the amount of forests – 12,4, that is not enough for this area.

It is noticed, that the existed system of the natural-reserved fund does not satisfy the landscaping and the biotic variety of Tyvriv district.

It is suggested to expand the natural-reserved fund with the help of already existed objects and areas, by means of improving their status and forming new ones on the basis of valuable areas

Key-words: *natural-reserved fund, balanced development, natural-reserved objects and areas, conservation of the landscaping and the biotic variety, ecological network.*

Авторські дані

Мудрак Олександр Васильович - доктор с.-г. наук, професор, завідувач кафедри екології, природничих та математичних наук КВНЗ “Вінницької академії неперервної освіти”, (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3. e-mail: mudrakra@vsau.vin.ua).

Мудрак Галина Василівна – канд. геогр. наук, доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища Вінницького національного аграрного університету, (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3. e-mail: mudrakgalyna@vsau.vin.ua).

Охріменко Катерина Анатоліївна – студент-магістр кафедри екології та охорони навколишнього середовища Вінницького національного аграрного університету, (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3.).